

УДК 332.122.009.12

ЗАХАРЧЕНКО С.В., к.е.н.

м. Вінниця

УКРАЇНА ТА ЇЇ РЕГІОНИ В РЕЙТИНГАХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВСЕСВІТНЬОГО ЕКОНОМІЧНОГО ФОРУМУ

Анотація. Стаття присвячена узагальненню та обґрунтуванню можливостей практичного застосування оцінок конкурентоспроможності України та її регіонів за методологією Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ). Розглянуто (в динаміці) місце України та її регіонів в рейтингах конкурентоспроможності ВЕФ, зокрема за факторами і субфакторами конкурентоспроможності та їх складовими. Наведено обґрунтування стратегічних напрямів розвитку України та її регіонів в контексті рейтингових оцінок.

Ключові слова: конкурентоспроможність, фактори і субфактори конкурентоспроможності, рейтинг, стратегія, пріоритети розвитку.

Аннотация. Статья посвящена обобщению и обоснованию возможностей практического применения оценок конкурентоспособности Украины и ее регионов по методологии Всемирного экономического форума (ВЭФ). Рассмотрены (в динамике) место Украины и ее регионов в рейтингах конкурентоспособности ВЭФ, в частности по факторам и субфакторам конкурентоспособности и их составляющими. Приведено обоснование стратегических направлений развития Украины и ее регионов в контексте рейтинговых оценок.

Ключевые слова: конкурентоспособность, факторы и субфакторы конкурентоспособности, рейтинг, стратегия, приоритеты развития.

Abstract. The article is devoted to generalization and substantiation of practical application estimates the competitiveness of Ukraine and its regions according to the methodology of the World Economic Forum (WEF). Considered (dynamics) place of Ukraine and its regions in WEF competitiveness rankings, including the factors and subfactors competitiveness and their components. The ground strategic directions of Ukraine and its regions in the context of ratings.

Key words: competitiveness, factors and subfactors competitiveness, rating, strategy development priorities.

Постановка проблеми. Для України, яка нещодавно стала незалежною державою, досить актуальним є питання її рейтингового статусу. Рейтингові оцінки

України та її регіонів дають можливість представникам влади, ЗМІ, науковцям і загалом зацікавленим особам предметно орієнтуватися у рівні та динаміці її

розвитку в порівнянні з іншими країнами та регіонами – “глобальними гравцями”.

Для аналізу рівня та динаміки конкурентоспроможності України та її регіонів найчастіше використовують рейтинги Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), який щорічно проводиться у Давосі (Швейцарія). Вони мають не тільки світоглядне, але й практичне значення, оскільки вказують на сильні і слабкі сторони, можливості і загрози, що стоять перед країною та її регіонами. Тому необхідним є узагальнення наявних оцінок України та її регіонів за методологією ВЕФ з метою їх практичного застосування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В основі оцінок конкурентоспроможності країн за методологією ВЕФ лежать фундаментальні ідеї, що були започатковані в працях М. Портера [10] та фахівців, що працюють під егідою цього міжнародного форуму [12]. Ці ідеї знайшли подальший розвиток у працях Б. Данилишина та В. Веклича [1], В. Дорогова [2], Л. Петкової та ін. [8], В. Пономаренка та В. Горбатова [9], А. Ходжаян [11] та ін.

Мета статті. У даній статті ми поставили за мету узагальнити наявні напрацювання щодо оцінок конкурентоспроможності України та її регіонів з метою виявлення слабких місць у їх розвитку задля визначення стратегічних напрямів суспільно-економічних трансформацій на національному й регіональному рівнях.

Виклад основного матеріалу. Методологія оцінки конкурентоспроможності країн базується на підході до визначення конкурентоспроможності країн М. Портера, який передбачає порівняльну оцінку інститутів, політик і факторів, які визначають рівень продуктивності в усіх сферах життєдіяльності обраної

сукупності країн [10, с. 209–215]. На її основі фахівці ВЕФ запропонували оригінальну методологію для визначення конкурентоспроможності країн. Згідно з нею, конкурентоспроможність країни має оцінюватися поетапно, виходячи зі стадій її розвитку. На початковій стадії розвитку конкурентоспроможності її визначають основні фактори, зокрема сировинні ресурси та некваліфікована робоча сила; на стадії ефективного розвитку – процес формування конкурентних переваг, а саме: складні виробничі процеси, які забезпечують підвищення якості продукції; на стадії інноваційного розвитку – конкурентні переваги, зокрема темпи зростання заробітної плати та рівня життя людей.

В основі методики ВЕФ з 1986 р. лежить укладання рейтингу країн за індексом зростання конкурентоспроможності (ІЗК), а з 2006 р. – за *індексом глобальної конкурентоспроможності* (ІГК), який був розроблений групою вчених на чолі з професором Колумбійського університету Хав’єром Сала-І-Мартіном. Обидва ці індекси дозволяють визначати здатність національного господарства досягати стабільного розвитку згідно визначеної сукупності параметрів. Але якщо перший індекс визначався за 35-ма параметрами, то другий – спочатку за 90-ма, а потім і більшою кількістю параметрів [4; 12].

Звичайно, основним є ІГК; при його розрахунку знаходиться зважене середнє значення великої кількості різних компонентів, кожний з яких стосується одного з аспектів конкурентоспроможності. Причому усі компоненти згруповані в 12 складових конкурентоспроможності, які між собою взаємопов’язані (рис. 1).

З рис. 1 випливає, що бізнес, наприклад, не може застосовувати інновації, якщо робоча сила недостатньо освічена або погано підготовлена [6, с. 15-16].

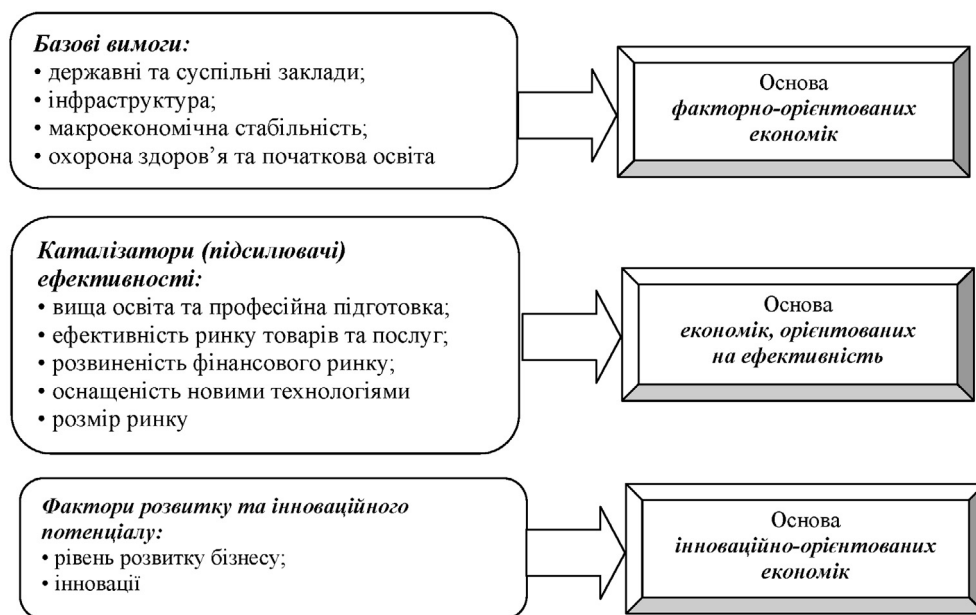


Рис. 1. Основні складові конкурентоспроможності економік різних типів

Джерело: [6, с. 16]

Зрозуміло, що різні фактори по-різному впливають на різні країни. Щоб це врахувати, складові факторів згруповані в три субіндекси, кожний з яких є найбільш важливим на певній стадії розвитку економіки. Так, субіндекс базових вимог є вирішальними для країн, економічний розвиток яких залежить від базових факторів (наприклад, Камеруну). Субіндекс катализаторів (підсиловачів) ефективності є найбільш важливим для країн, розвиток яких залежить від підвищення ефективності економіки, зокрема України. Субіндекс факторів інновацій і розвитку є основним для розвинених країн (США, Японія, Німеччина та ін.), економічне зростання яких найбільше залежить від інновацій [6, с. 16]. Причому питома вага кожного субіндексу на відповідній стадії розвитку економіки країни є іншою (табл. 1).

Для визначення стадії розвитку економіки країни застосовуються два критерії. Перший критерій базується на рівні ВВП на душу населення: перша стадія – до 2 тис. дол., друга – від 2 до 17 тис. дол. і третя – понад 17 тис. дол. Другий критерій характеризує ступінь залежності розвитку країни від основних факторів – за часткою сировинної продукції в експорті; якщо такої продукції понад 70 %, то країна перебуває на першій стадії розвитку. Країни, економіка яких перебуває між двома із будь-якої з трьох стадій, вважаються країнами з "перехідною економікою".

ІГК формують на основі двох видів даних. Зі 110 змінних або індикаторів, які складають індекс, приблизно одна третина – це статистичні дані. Решта даних отримана шляхом опитування бізнес-керівників. Важливо ще підкреслити, що в розрахунках застосовується коефіцієнт дисконтування (до результатів попереднього року), чим забезпечується більша вага найсвіжіших даних.

Для нормалізації статистичних даних використовуються формули, що дають значення змінних в інтервалі від 1 до 7, зокрема для нормалізації даних, більше значення яких означає підвищення результуючої ознаки, використовується формула (1):

$$6 \times \frac{(\text{загальний бал країни} - \text{мінімальний бал у вибірці})}{(\text{максимальний бал у вибірці} - \text{мінімальний бал у вибірці})} + 1$$

Відповідно, для нормалізації статистичних даних (факторних ознак), більше значення яких означає погіршення результуючої ознаки (наприклад, збільшення

кількості захворювань, зростання державного боргу), використовується формула (2):

$$-6 \times \frac{(\text{загальний бал країни} - \text{мінімальний бал у вибірці})}{(\text{максимальний бал у вибірці} - \text{мінімальний бал у вибірці})} + 7.$$

За значеннями ІГК і його складових проводиться рейтингування країн. Вони вважаються конкурентними, якщо посідають місця не нижче 50-го в загальному рейтингу [6, с. 31].

Методика розрахунку ІГК при незначній її модифікації може успішно використовуватися й для оцінки рівня конкурентоспроможності регіонів країни. Сильною стороною цієї методики є те, що вона дозволяє порівнювати рівні конкурентоспроможності регіонів не тільки на національному, а й міжнародному рівнях, а також із рівнями конкурентоспроможності окремих країн.

Аналіз зміни позицій української економіки за останні десятиліття можна простежити на основі доповідей ВЕФ "Глобальні огляди конкурентоспроможності" за відповідні роки, які в узагальненому вигляді представлені в табл. 2.

Примітно, що Україна, попри економічне зростання з 2000 р., втратила в наступні два роки свої конкурентні переваги й спустилася по ієрархічній драбині глобальної конкурентоспроможності. Так, у 2001–2002 рр. за індексом зростання конкурентоспроможності (ІЗК) вона зійшла з 69-го місця на 77-ме з-поміж 80 країн, а у 2003 р. зайняла 84-те місце серед 102 країн світу. До речі, у 2004 р. місце України за цим індексом (86-те з-поміж 104 країн) було останнім серед європейських країн. Проте, навіть незважаючи на збільшення кількості країн, охоплених рейтинговими оцінками, можна констатувати, що, починаючи з 2005 р., Україна стала поліпшувати свої конкурентні позиції.

У 2008–2009 рр. уже за індексом глобальної конкурентоспроможності вона зайняла 72-ге місце в рейтингу ВЕФ із загальним балом в 4,09. Однак за 2009–2010 рр. Україна опустилася в рейтингу на 82-ге місце і її "сусідами" в таблиці про ранги стали такі африканські країни, як Гамбія (81) і Алжир (83). У 2010–2011 рр. падіння України за ІГК продовжилось – до 89-го місця, що нижче Албанії, але вище Гамбії. Щоправда, у 2011–2012 рр. вона вирівняла ситуацію й знову зайняла 82-ге місце в рейтингу між Тринідад та Тобаго і Намібією. Тільки у 2012–2013 рр. Україна вийшла на докризовий рівень – 73-те місце (при

Таблиця 1.

Вагові частки субіндексів конкурентоспроможності країн на кожній стадії їхнього розвитку, %

| Субіндекс | Стадія факторної орієнтованості | Стадія орієнтованості на ефективність | Стадія орієнтованості на інновації |
|---|---------------------------------|---------------------------------------|------------------------------------|
| Базові вимоги | 60 | 40 | 20 |
| Катализатори (підсиловачі) ефективності | 35 | 50 | 50 |
| Фактор розвитку та інноваційного потенціалу | 5 | 10 | 30 |

Джерело: [6, с. 17]

збільшенні кількості країн в рейтингу на 13) – після Чорногорії і перед Уругваєм [12 та ін.].

Показники України за субіндексами та складовими ІГК 2007–2013 рр. згруповані нами в табл. 3.

У період найбільшого загострення кризи (2008–2010 рр.) Україна відкотилась назад за всіма субіндек-

сами ІГК: базовими вимогами (з 86-го на 102-ге місце); підсилювачами ефективності (з 58-го на 74-те) та факторами інноваційного розвитку (з 66-го на 93-ге місце). В цей період вона покращила свій рейтинг лише за трьома складовими ІГК: розвитком інфраструктури (68-ме місце проти 79-го), ефективністю

Таблиця 2.

Зміна позицій України за конкурентоспроможністю економіки серед інших країн (оцінки Всесвітнього економічного форуму)

| Рік | Місце в міжнародному рейтингу за індексом зростання конкурентоспроможності | Місце в міжнародному рейтингу за індексом глобальної конкурентоспроможності |
|-----------|--|---|
| 2001 | 69-ге – серед 75 країн | – |
| 2002 | 77-ме – серед 80 країн | – |
| 2003 | 84-ге – серед 102 країн | – |
| 2004 | 86-ге – серед 104 країн | – |
| 2005 | 84-ге – серед 117 країн | – |
| 2006–2007 | – | 78-ге – серед 125 країн |
| 2007–2008 | – | 73-ге – серед 131 країни |
| 2008–2009 | – | 72-ге – серед 134 країн |
| 2009–2010 | – | 82-ге – серед 133 країн |
| 2010–2011 | – | 89-ге – серед 139 країн |
| 2011–2012 | – | 82-ге – серед 142 країн |
| 2012–2013 | – | 73-ге – серед 144 країн |

Джерело: складено за даними [1, с. 15; 12].

Таблиця 3.

Рейтинг України за індексом і субіндексами глобальної конкурентоспроможності та їх складовими

| Індекс, субіндекси та складові глобальної конкурентоспроможності | 2007–2008 (131 країна) | | 2008–2009 (134 країни) | | 2009–2010 (133 країни) | | 2010–2011 (139 країн) | | 2011–2012 (142 країни) | | 2012–2013 (144 країни) | |
|---|------------------------|------|------------------------|------|------------------------|------|-----------------------|------|------------------------|------|------------------------|------|
| | бал | ранг | бал | ранг | бал | ранг | бал | ранг | бал | ранг | бал | ранг |
| Індекс глобальної конкурентоспроможності | 4,20 | 73 | 4,09 | 72 | 3,96 | 82 | 3,90 | 89 | 4,00 | 82 | 4,14 | 73 |
| <i>Субіндекс А: Основні вимоги (40,0%)</i> | 4,24 | 90 | 4,15 | 86 | 3,96 | 94 | 3,92 | 102 | 4,18 | 98 | 4,35 | 79 |
| 1. Державні та громадські установи | 3,39 | 115 | 3,26 | 115 | 3,10 | 120 | 2,96 | 134 | 2,98 | 131 | 3,13 | 132 |
| 2. Інфраструктура | 3,17 | 77 | 3,13 | 79 | 3,39 | 78 | 3,83 | 68 | 3,87 | 71 | 4,10 | 65 |
| 3. Макроекономічна стабільність | 4,57 | 82 | 4,62 | 91 | 3,96 | 106 | 3,20 | 132 | 4,21 | 112 | 4,40 | 90 |
| 4. Охорона здоров'я та початкова освіта | 5,81 | 74 | 5,59 | 60 | 5,41 | 68 | 5,70 | 67 | 5,64 | 74 | 5,78 | 62 |
| <i>Субіндекс В: Каталізатори (підсилювачі) ефективності (50,0%)</i> | 4,31 | 66 | 4,12 | 58 | 4,05 | 68 | 3,98 | 72 | 4,00 | 74 | 4,11 | 65 |
| 5. Вища освіта та професійна підготовка | 4,71 | 53 | 4,46 | 43 | 4,38 | 46 | 4,61 | 46 | 4,58 | 51 | 4,70 | 47 |
| 6. Ефективність ринку товарів | 4,01 | 101 | 3,87 | 103 | 3,74 | 109 | 3,53 | 129 | 3,58 | 129 | 3,82 | 117 |
| 7. Ефективність ринку праці | 4,64 | 65 | 4,47 | 54 | 4,57 | 49 | 4,54 | 54 | 4,44 | 61 | 4,44 | 62 |
| 8. Рівень розвитку фінансового ринку | 4,04 | 85 | 4,00 | 85 | 3,56 | 106 | 3,31 | 119 | 3,39 | 116 | 3,52 | 114 |
| 9. Оснащення новими технологіями | 4,01 | 93 | 3,38 | 65 | 3,37 | 80 | 3,37 | 83 | 3,47 | 82 | 3,60 | 81 |
| 10. Розмір ринку | 4,50 | 26 | 4,56 | 31 | 4,67 | 29 | 4,53 | 38 | 4,58 | 38 | 4,60 | 38 |
| <i>Субіндекс С: Фактори інновацій та розвитку (10,0%)</i> | 3,79 | 75 | 3,66 | 66 | 3,42 | 80 | 3,30 | 88 | 3,29 | 93 | 3,43 | 79 |
| 11. Рівень розвитку бізнесу | 4,00 | 81 | 3,91 | 80 | 3,63 | 91 | 3,48 | 100 | 3,42 | 103 | 3,70 | 91 |
| 12. Інновації | 3,58 | 65 | 3,40 | 52 | 3,21 | 62 | 3,11 | 63 | 3,11 | 74 | 3,16 | 71 |

Джерело: складено за даними [4-7; 12].

ринку праці (49-те місце проти 54-го) та розміром ринку (31-ше місце проти 29-го).

Зниження більшості рейтингових показників конкурентоспроможності економіки України було пов'язано передусім із різким падінням попиту на експортну продукцію, девальвацією національної валюти та руйнуванням фінансової системи.

У 2012–2013 рр. конкурентоспроможність країни стала вищою завдяки поліпшенню макроекономічного середовища. Бюджетний дефіцит був скорочений до 2,7 % ВВП. Інфляція також була зменшена, хоча вона все ще залишається досить високою – близько 8 %. Загалом Україна підтримує свою конкурентоспроможність завдяки великому розміру ринку (38-ме місце в рейтингу) і розвиненій освітній системі (47-ме місце за вищою освітою і 54-те – за початковою). Значний освітній потенціал країни забезпечує передумови для подальшого розвитку інноваційних можливостей країни (71-ше місце).

Можливо, найголовнішою проблемою країни є недосконалість її інституціональної структури (132-ге місце), яка страждає від бюрократизму, недостатньої прозорості і фаворитизму. Україна могла б стати більш конкурентоспроможною у разі підвищення її конкурентності на ринках товарів і послуг (117-ге місце) і продовження реформи фінансового і банківського секторів (114-ге місце) [7].

Слід мати на увазі, що для України найважливішими є перші десять складових ІГК, оскільки вона за рівнем ВВП на душу населення (3013 дол. на одну особу), згідно методології ВЕФ, відноситься до групи країн, що знаходяться на *другій стадії розвитку* економіки (табл. 4).

Показники України за кожною складовою ІГК за 2012–2013 рр. порівняно із середніми результатами для країн другої групи відображено на рис. 2.

З рисунка видно, що за показниками вищої освіти та професійної підготовки й розміру ринку Україна виділяється в кращий бік серед країн другої групи. На середньому рівні у неї показники інфраструктури, охорони здоров'я та початкової освіти, ефективності ринку праці, оснащення новими технологіями, рівня розвитку бізнесу та інновацій. Відстає Україна за показниками розвитку державних та приватних інституцій, макроекономічної стабільності, ефективності ринку товарів та рівня розвитку фінансового ринку.

У 2007–2012 рр. Фондом "Ефективне Управління" проведено ряд досліджень конкурентоспроможності регіонів України обласного рівня [4-6]. З кожним роком кількість регіонів у вибірці для дослідження зростала і з 2010–2011 рр. нею було охоплено всі регіони України.

Підсумковий рейтинг регіонів за роки досліджень наведено в табл. 5.

Провідне місце в рейтингу упродовж усіх років по-сідає місто Київ, що у 2011–12 рр. мав 4,21 бали. У рейтингу ВЕФ місто йде нарівні з Росією (66-ге місце). За Києвом із деяким відставанням йде Харківська область, яка набрала 4,19 балів як і Словаччина (69-ге місце). Далі йдуть Дніпропетровська (73–74-ге місце, нарівні з Марокко і Болгарією), Донецька і Київська (75-ге місце, з кращим показником, ніж Філіппіни) області.

До другої групи ми відносимо регіони, значення ІГК яких вище за середній бал (4,00), але не перевищує 4,10; це Одеська, Запорізька і Полтавська області та м. Севастополь. Ці значення індексів відповідають 76–80-му місцям рейтингу.

У третій групі представлені 11 областей, які мають індекси від 3,90 до 3,99, в четвертій – 6 областей, з найменшими значеннями індексів – від 3,82 до 3,89.

Таблиця 4.

Класифікація країн за стадіями розвитку

| Стадія | Кількість країн | Бали у рейтингу (від 1 до 7) | ВВП на душу населення, тис. дол. США | Порівнювані країни | Рейтинг 2012/2013 |
|--------------------------------------|-----------------|------------------------------|--------------------------------------|--------------------|-------------------|
| Стадія 1: факторної орієнтованості | 38 | 1–4,2 | до 2 | Чад | 139 |
| | | | | Молдова | 87 |
| | | | | В'єтнам | 75 |
| Перехід зі стадії 1 на стадію 2 | 17 | 3,5–5,2 | 2–3 | Венесуела | 126 |
| | | | | Азербайджан | 46 |
| | | | | Катар | 11 |
| Стадія 2: орієнтація на ефективність | 33 | 3,9–4,9 | 3–9 | Україна | 73 |
| | | | | Китай | 29 |
| | | | | Малайзія | 25 |
| Перехід зі стадії 2 на стадію 3 | 21 | 4,0–5,1 | 9–17 | Ліван | 91 |
| | | | | Росія | 67 |
| | | | | Естонія | 34 |
| Стадія 3: орієнтація на інновації | 35 | 3,9–7 | понад 17 | Греція | 96 |
| | | | | Чехія | 39 |
| | | | | Швейцарія | 1 |

Джерело: складено за [12].

Херсонська область – з найнижчим регіональним рейтингом – має рівень конкурентоспроможності Екватору (101-ше місце рейтингу).

Більшість регіонів зберегли свої місця в рейтингу ІГК за 2011–2012 рр. порівняно з попередніми роками. Відчутно поліпшили свої позиції в рейтингу два регіони: Рівненська та Чернівецька області, яка перемістилася, відповідно, з 16-го на 12-те та з 20-го на 16-те місця. Значно погіршилися позиції Луганської області, яка з 11-го місця перемістилася на 20-те; помітний регрес і у Миколаївській області, яка відступила на три позиції – з 11-го місця на 14-те.

В табл. 6 показані рейтинги регіонів України за субфакторами ІГК і кожною з їх складових.

Як видно з таблиці, у 2011–2012 рр. лідером за субфакторами базових вимог і підсилювачів ефективності був Київ. За субфактором інновацій і розвитку першу позицію утримувала



Рис. 2. Показники конкурентоспроможності України в порівнянні з іншими країнами, орієнтованими на ефективність економіки (в балах – від 1 до 7), 2012–2013 рр.

Джерело: [7].

Таблиця 5.

Індекс конкурентоспроможності регіонів України за методологією Всесвітнього економічного форуму

| Область | 2007–2008 рр. | 2008–2009 рр. | 2009–2010 рр. | 2010–2011 рр. | | 2011–2012 рр. | | |
|--------------------------------|---------------|---------------|---------------|---------------|------|---------------|------|-------|
| | | | | індекс | ранг | індекс | ранг | група |
| АР Крим | 4,02 | 3,62 | 4,06 | 3,77 | 20 | 3,94 | 18 | III |
| Вінницька | 3,98 | 3,77 | 3,77 | 3,86 | 14 | 3,97 | 14 | III |
| Волинська | ... | ... | 3,88 | 3,87 | 11 | 3,99 | 11 | III |
| Дніпропетровська | 4,24 | 4,09 | 4,12 | 4,10 | 2 | 4,16 | 3 | I |
| Донецька | 4,07 | 4,02 | 4,06 | 4,03 | 5 | 4,14 | 4 | I |
| Житомирська | ... | 3,69 | 3,84 | 3,76 | 23 | 3,87 | 24 | IV |
| Закарпатська | 4,22 | 3,45 | 4,09 | 3,80 | 18 | 3,95 | 16 | III |
| Запорізька | ... | 4,16 | 3,95 | 3,98 | 6 | 4,07 | 7 | II |
| Івано-Франківська | ... | ... | 3,86 | 3,78 | 19 | 3,93 | 20 | III |
| Київська | ... | ... | ... | 4,04 | 4 | 4,12 | 5 | I |
| Кіровоградська | ... | ... | ... | 3,68 | 25 | 3,84 | 26 | IV |
| Луганська | ... | ... | 3,92 | 3,87 | 11 | 3,93 | 20 | III |
| Львівська | 4,14 | 3,97 | 4,09 | 3,88 | 10 | 4,00 | 10 | II |
| Миколаївська | ... | ... | ... | 3,87 | 11 | 3,97 | 14 | III |
| Одеська | ... | 4,11 | 3,94 | 3,95 | 8 | 4,10 | 6 | II |
| Полтавська | 4,02 | 3,90 | 3,98 | 3,94 | 9 | 4,02 | 8 | II |
| Рівненська | ... | ... | 3,87 | 3,81 | 16 | 3,98 | 12 | III |
| Сумська | 4,07 | 4,04 | 3,85 | 3,84 | 15 | 3,98 | 12 | III |
| Тернопільська | ... | ... | ... | 3,74 | 24 | 3,88 | 23 | IV |
| Харківська | ... | ... | 4,04 | 4,05 | 3 | 4,19 | 2 | I |
| Херсонська | 3,90 | 3,76 | 3,90 | 3,58 | 27 | 3,82 | 27 | IV |
| Хмельницька | 4,10 | 3,84 | 3,96 | 3,77 | 20 | 3,92 | 22 | IV |
| Черкаська | 3,85 | 3,80 | 3,96 | 3,81 | 16 | 3,94 | 18 | III |
| Чернівецька | ... | ... | ... | 3,77 | 20 | 3,95 | 16 | III |
| Чернігівська | ... | ... | ... | 3,68 | 25 | 3,87 | 24 | IV |
| м. Київ | 4,25 | 4,17 | 4,21 | 4,26 | 1 | 4,37 | 1 | I |
| м. Севастополь | ... | ... | ... | 3,96 | 7 | 4,02 | 8 | II |
| Україна (середнє за регіонами) | 4,07 | 3,89 | 3,97 | 3,87 | x | 4,00 | x | x |

Джерело: складено за даними [4, с. 7; 5, с. 7; 6, с. 29].

Таблиця 6.

Рейтинги регіонів України за Індексом глобальної конкурентоспроможності (ІГК), його субіндексами та їх складовими, 2011–2012 рр.

| Область | ІГК | А. Базові вимоги | 1. Інституції | 2. Інфраструктура | 3. Макроекономічне середовище | 4. Охорона здоров'я та початкова освіта | Б. Підсилювачі ефективності | 5. Вища освіта та професійна підготовка | 6. Ефективність ринку товарів | 7. Ефективність ринку праці | 8. Рівень розвитку фінансового ринку | 9. Технологічна готовність | 10. Розмір ринку | В. Фактори інновацій та розвитку | 11. Рівень розвитку бізнесу | 12. Інновації |
|-------------------|-----|------------------|---------------|-------------------|-------------------------------|---|-----------------------------|---|-------------------------------|-----------------------------|--------------------------------------|----------------------------|------------------|----------------------------------|-----------------------------|---------------|
| АР Крим | 19 | 11 | 23 | 6 | 1 | 19 | 22 | 25 | 24 | 26 | 25 | 18 | 10 | 20 | 8 | 25 |
| Вінницька | 15 | 16 | 8 | 15 | 1 | 16 | 13 | 22 | 4 | 6 | 16 | 12 | 14 | 11 | 13 | 11 |
| Волинська | 11 | 10 | 1 | 21 | 1 | 8 | 10 | 20 | 2 | 9 | 1 | 13 | 17 | 16 | 15 | 18 |
| Дніпропетровська | 3 | 14 | 19 | 9 | 1 | 23 | 2 | 6 | 6 | 5 | 6 | 4 | 7 | 3 | 2 | 4 |
| Донецька | 4 | 7 | 13 | 5 | 1 | 20 | 4 | 12 | 11 | 17 | 2 | 5 | 3 | 1 | 1 | 3 |
| Житомирська | 25 | 27 | 14 | 24 | 1 | 24 | 21 | 21 | 22 | 7 | 22 | 17 | 20 | 26 | 24 | 26 |
| Закарпатська | 17 | 9 | 3 | 22 | 1 | 3 | 18 | 26 | 3 | 22 | 18 | 16 | 12 | 25 | 26 | 22 |
| Запорізька | 7 | 8 | 15 | 8 | 1 | 17 | 7 | 4 | 8 | 11 | 3 | 15 | 8 | 6 | 4 | 9 |
| Івано-Франківська | 21 | 22 | 16 | 23 | 1 | 6 | 16 | 18 | 18 | 15 | 14 | 21 | 11 | 15 | 19 | 12 |
| Київська | 5 | 2 | 12 | 7 | 1 | 2 | 6 | 17 | 1 | 12 | 7 | 7 | 5 | 14 | 14 | 17 |
| Кіровоградська | 26 | 26 | 6 | 25 | 1 | 27 | 26 | 27 | 20 | 14 | 26 | 25 | 23 | 13 | 9 | 16 |
| Луганська | 20 | 19 | 20 | 13 | 1 | 18 | 20 | 13 | 13 | 21 | 19 | 24 | 18 | 8 | 6 | 8 |
| Львівська | 10 | 23 | 24 | 17 | 1 | 4 | 8 | 7 | 19 | 23 | 11 | 9 | 7 | 19 | 23 | 15 |
| Миколаївська | 14 | 15 | 18 | 10 | 1 | 26 | 15 | 16 | 15 | 19 | 24 | 8 | 13 | 9 | 20 | 5 |
| Одеська | 6 | 4 | 26 | 2 | 1 | 10 | 5 | 5 | 12 | 24 | 23 | 3 | 6 | 18 | 16 | 20 |
| Полтавська | 9 | 12 | 9 | 12 | 1 | 14 | 9 | 11 | 16 | 18 | 5 | 14 | 9 | 12 | 10 | 14 |
| Рівненська | 12 | 13 | 4 | 20 | 1 | 11 | 11 | 8 | 7 | 2 | 4 | 23 | 22 | 10 | 7 | 10 |
| Сумська | 13 | 18 | 5 | 16 | 1 | 25 | 12 | 9 | 17 | 20 | 15 | 11 | 16 | 5 | 9 | 7 |
| Тернопільська | 23 | 24 | 10 | 27 | 1 | 5 | 23 | 10 | 23 | 13 | 12 | 26 | 25 | 22 | 22 | 19 |
| Харківська | 2 | 5 | 25 | 3 | 1 | 13 | 3 | 1 | 14 | 16 | 9 | 2 | 4 | 2 | 3 | 1 |
| Херсонська | 27 | 25 | 21 | 19 | 1 | 21 | 27 | 23 | 27 | 27 | 27 | 19 | 24 | 24 | 25 | 21 |
| Хмельницька | 22 | 21 | 7 | 26 | 1 | 9 | 17 | 19 | 10 | 3 | 13 | 22 | 19 | 23 | 18 | 24 |
| Черкаська | 18 | 20 | 17 | 14 | 1 | 15 | 14 | 14 | 25 | 8 | 17 | 10 | 15 | 21 | 17 | 23 |
| Чернівецька | 16 | 6 | 2 | 18 | 1 | 1 | 24 | 15 | 5 | 4 | 8 | 20 | 26 | 17 | 21 | 13 |
| Чернігівська | 24 | 17 | 11 | 11 | 1 | 22 | 25 | 24 | 26 | 1 | 21 | 27 | 21 | 27 | 27 | 27 |
| м. Київ | 1 | 1 | 27 | 1 | 1 | 12 | 1 | 2 | 9 | 10 | 20 | 1 | 1 | 7 | 11 | 6 |
| м. Севастополь | 8 | 3 | 22 | 4 | 1 | 7 | 19 | 3 | 21 | 25 | 10 | 6 | 27 | 4 | 12 | 2 |

Джерело: складено за даними [5, с. 56].

Донецька область. Херсонська область зайняла останнє місце в рейтингу тому, що в неї найнижчі показники за найважливішим субфактором "підсилювачі ефективності".

Детальні результати за всіма показниками ІГК для кожного регіону наведено у вигляді профілів конкурентоспроможності у Звітах про конкурентоспроможність України, які регулярно оприлюднюються Фондом "Ефективне управління" [4-6 та ін.].

ІГК та рейтинги України і її регіонів, складені на їх основі, дозволяють визначити стратегічні напрями їхнього розвитку (за окремими факторами і субфакторами). Так, для Вінницької області, яка займає перше місце серед регіонів України за коефіцієнтом транзитності, цілком логічним є зміцнення інфраструктури – виробничої, соціальної, фінансової, інноваційної та екологічної. Враховуючи те, територією Вінниччини проходять три міжнародні транспортні коридори: № 3 і

№ 5 – зі Львова через Жмеринку, Вінницю та Козятин на Київ та № 9 – з Києва через ті ж залізничні вузли Вінниччини на Вапнярку і Роздільну, конче необхідною є модернізація транспортної інфраструктури – створення мультимодальних транспортних вузлів і логістичних центрів (Вінниця, Жмеринка, Козятин).

Також потребує зміцнення інноваційна інфраструктура. Для цього необхідно збільшити інвестиції в НДДКР, зокрема в розвиток телекомунікацій, створювати стратегічні партнерства з іноземними компаніями, які застосовують новітні технології, приступити до створення (на базі місцевих ВНЗ) науково-технологічних центрів і парків тощо. В результаті має виникнути своєрідний "ланцюг" інноваційного розвитку: "якісна освіта – потужна фундаментальна наука – сильна лабораторна і дослідницька база – високотехнологічне дослідне виробництво – сучасне конкурентоспроможне виробництво".

Висновки. Загалом результати рейтингів свідчать про те, що економічний тренд розвитку Української держави, на жаль, є регресивним; він веде Україну до групи країн “третього світу”. Сучасна Україна майже втратила позиції технологічного лідера, яким вона була в ряді галузей в 70–80-роки минулого століття. Для того щоб не перетворитися на світову периферію, що виготовляє дешеву сировинну продукцію, Україна повинна в найближчі 15-20 років сформувати в власній економіці потужні сектори з п'ятого й шостого технологічних укладів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилишин Б. Україна в міжнародних рейтингах сталого розвитку / Б. Данилишин, О. Веклич // Економіка України. – 2008. – № 7. – С. 13-23.
2. Дорогов В. А. Анализ возможностей использования рейтингов конкурентоспособности WEF и IMD для выработки рекомендаций в сфере экономической политики [Электронный ресурс] / В. А. Дорогов, В. В. Миронов, С. В. Смирнов // Модернизация экономики и государство: [в 3 кн.] / отв. ред. Е. Г. Ясин. – М.: изд. дом ГУ-ВШЭ, 2007. – Кн. 1. – С. 423-439. – Режим доступа: http://www.hse.ru/data/726/667/1234/20060405_mironov.doc
3. Захарченко С. В. Научно-методические основы оценки конкурентоспособности регионов Украины в национальном и международном измерении при формировании инновационной модели развития / С. В. Захарченко // Украина и ее регионы на пути к инновационному обществу: [монография] / под общ. ред. В. И. Дубницкого, И. П. Булеева. – [в 4 т.]. – Донецк: Юго-Восток, 2011. – Т. 2. – С. 103-139.
4. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2011: Назустріч економічному зростанню та процвітання [Електронний ресурс] / [Тімур Бойко, Ільдар Гізізуллін, Ігор Гончаренко та ін.]; Фонд “Ефективне управління”. – К.: Копірайт, 2011. – 202 с. – Режим доступу: http://www.feg.org.ua/docs/Report_on_the_Competitiveness_of_Regions_of_Ukraine_2011.pdf
5. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2012: Назустріч економічному зростанню та процвітання [Електронний ресурс] / [Тімур Бойко, Ігор Гончаренко, Наталія Дмитрюк та ін.]; Фонд “Ефективне управління”. – К.: Копірайт, 2012. – 208 с. – Режим доступу: http://www.feg.org.ua/docs/FEG_report_2012_body_ua_20.11.2012.pdf
6. Звіт про конкурентоспроможність України 2010: Назустріч економічному зростанню та процвітання [Електронний ресурс] / Фонд “Ефективне управління”, 2010. – 162 с. – Режим доступу: http://www.feg.org.ua/docs/Final_Ukr_2010.pdf
7. Індекс Глобальної конкурентоспроможності 2012-2013 [Електронний ресурс] (05.09.2012) / Український національний грид. – Режим доступу: <http://ung.in.ua/ua/news/62/>
8. Міжнародна конкурентоспроможність країни та регіону в системі національного економічного розвитку: монографія / [Петкова Л. О., Ходжаян А. О., Задувайло Л. М. та ін.]; за заг. ред. Л. О. Петкової. – Черкаси: ЧДТУ, 2011. – 267 с.
9. Пономаренко В. С. Якість життя населення й конкурентоспроможність країн світу / В. С. Пономаренко, В. М. Горбатов // Конкурентоспроможність: проблеми науки і практики: монографія – Харків: ВД “ІНЖЕК”, 2006. – С. 32-62.
10. Портер М. Конкуренція / Майкл Э. Портер; пер. с англ. – М.: Вільямс, 2005. – 496 с.
11. Ходжаян А. О. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність, методи оцінювання, сучасний стан / А.О. Ходжаян. – Черкаси: Вертикаль, вид. Кандич С.Г., 2010. – 431 с.
12. The Global Competitiveness Report 2012-2013 [Electronic resource]. – Resource is available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Competitiveness_Report_2012-13.pdf.